

Lo caishali

Mercat Nueitiu de Bedós, lo 9 d'abriu de 2013, 8 òras mensh lo quart.

- Antòni, que te'n prei, ven cercar eth cotèth a casa entà poder copar eth hromatge, ce digó eth pair de Casabona.

- De tira, ce responó lo hillh.

E Antòni de Casabona que sautè sus l'escóter e que partí a hum de calhau de cap tà Accós.

8 òras. Los clients que començavan d'arribar e lo gojat que tardava en camin. Los pairs que'us hasèvan esperar devant los taulèrs plens de carnsalada, de hromatges e de confituras de ceridas.

8 òras e miejas. Pair Casbona non tienè pas mei. Que's hiquè lo camin de casa devath las arròdas tà véder çò qui hasèva lo hillh. Que trobè l'escóter devant la pòrta d'entrada mes l'Antòni n'era pas enlòc. Inquièt lo pair que dè lo torn de l'endret, la bòrda, los hangars. E tostemp qu'aperava. Arrès non responè. De la fin, non podó har de mensh que d'avisar la hemna, Jordeta. Aquesta que's hasó seguir tà casa e que telefonèn aus gendarmas. Totas las equipas mobilizadas e mantuns dias de recèrcas n'arrecotín pas.

Primtemps de 2013. Qu'era atau pertot en vath d'Aspa, monde, màgerment joens, qu'èran raubats shens qu'arrès podossa jamei arretrobà-us. Dens los estanquets, dens las tribunas de l'estadi de rugbi e dinc a la sortida de la gleisa, las desaparescudas qu'èran au centre deus proeis. Cadun qu'aparava la soa idea :

- Enquèra un d'aquestes hilhs de puta d'Espanhòus, ce disè Rastà au taulèr d'Hendaia.

- A mensh que sia un d'aquestes peluts dera "Goutte d'Eau", ce horniva Jausèp, l'aulhèr d'Accós.

Tim, l'aubergiste, que boishava los veires en cabussejant.

- Au Caishali lo qui l'a vist, Adara qu'ei au Paradís, ce cantorejava Gégé, l'ivronhàs de la vath.

Tots qu'arrihanhèn permor Gégé qu'era originari de Gost en vath d'Aussau e despuish que s'era espatricat en vath d'Aspa, tots que'u prenèvan per un innocentàs.

Estiu de 2013.

Dab lo bèth temps e las hèstas, los raubatòris que's multiplicavan. Poblants, randonejaires e jaqués, nat deus qui s'atrevidan dens la vath n'era assegurat de tornar-se'n tà casa. Tanben lo monde que vivèn dens l'esvarge, e, ahiscats per las invencions la mei harolècas, a fin e a mesura qui l'enquista n'abutiva pas, uns accidents o reglaments de compte se hasèn mei anar mei probables.

Atau, lo dissabte de la hèsta de l'USA, a la fin deu més d'aost, un tropet de gualhards, tot autan jogadors de rugbi com caçadors, harts-petats, que's prenón las autos, fesilh dens lo cròfe, e que la gahèn tà la bòrda desanada de Larèssa, peu torn d'Aidius. Lo capitani, David, que'us avè convençuts de qu'avèva vist vestits de mainats esparseniats suu portalat quan ganhava las soas plaças a leccassinats. Fesilhs sus l'espatla, que truquèn a tot hòrt e qu'esperèn. La pòrta que s'obrí a plaser e que pareishó Loiset, un vielh aulhèr d'Accós qui siestejava aqui en tornant de pescar.

L'endedia, au sortit de la gleisa, las desaparescudas e la darrèra expedicion de l'USA qu'arrecaptavan tota la shaliva :

- Que se'n va temps que tròben quauqu'arren, ce disè Jo, la hemna de l'aubergiste. Ne pòt pas durar mei senon que va mau virar.

- Eths enquistaires que se i hèn mes au dia de uei ne trobèn pas nat còs, nada endica ni peada, ce hasèva Maria de Bedós.

- Au Caishali lo qui l'a vist, Adara qu'ei au Paradís, s'encapborriva Gégé.

Lo monde que haucèn las espatlas e que's quitèn.

Un òmi totun qu'observava l'escèna shens díser arren. Qu'era Larrei, lo navèth professor d'occitan deu collègi d'Aspa en Bedós. Just arribat, que cercava a conéisher lo monde e lo país.

Un ser, com entrè ençò de Hendaia, que remarquè lo vielh Gégé ataulat. Un drin esitant, que l'anè de cap e que'u parlè :

- Adishatz brave òmi. Ètz plan vosautres qui cantorejètz l'aute dia au sortit de missa ?
- Quidò qu'èri jo, e qué-m voletz donc ?
- Qu'aimarí que'm digatz çò qui sabetz deu Caishali.
- Assed-te donc !

Larrei que comandè un tres-quart de Jurançon e que pleguè la cama. En tot pausant la botelha e los veires, Tim que'u digó a votz baisha :

- Si l'escotatz, qu'anaratz luenh.

Tà díser, lo praube Larrei n'obtienó pas gran causa. Lo vielh hartanèr qu'èra drin escarniau e tot çò qui'n sabó tirar qu'estó : "si't gahas au Caishali, doman seràs au Paradís".

Uns dias mei enlà, apassionat qui èra de creaturas fantasticas qui hasèva estudiar aus escolans, que'us questionè suus mites de la vath d'Aspa. Remi, un joenòt d'Òssa, que lhevè lo dit e que'u hasó :

- Eth men pair que'm parlè d'un creat, que'm sembla que s'apèra eth Caishali.

Lo professor que hasó ua estrèita e que li demandè :

- Ah ! E çò qui ei ?

- Qu'ei ua traca d'ors gigantau, dab dents longassas e agudas, qui raubava eth monde, màgerment eths mainats e eths joens. Eth pair que'm digó que s'estava ath clòt de Larricq, per Petrauba. Larrei qu'escotava, empensat.

Lo temps que passava. Adara qu'èran a la sason deus cèps e de la caça. Mes de tan talament qu'èran esvarjats, los Aspés ne gausavan pas mei tròp anà-i. Larrei, eth, per estar ahiscat d'aquestes creats, que sabè hèra plan n'existivan pas. Com èra tanben cepassèr, un dimers matin, que la gahè tà la seuva deu Mié e lo bòsc de Petrauba, peus viraplecs deu pòrt de Boeso. Los haus que's perdèvan dens lo brum e l'arrós que gotejava suus candaus e sus la brana. Embriagat peus cèps, qu'avançava shens menshidà-s.

De suscòp, lo cant d'un gorg pregond que l'estanquè. Aquera situacion qu'avó l'efèit d'interròmpèr la saunejada : "Que deu estar lo gorg de Larricq, ce pensè !"

Com gahava la baishada, contentòt de la cuelhuda, qu'eslicè sus l'èrba aigassuda e que cadó dens ua halhassa. Mieï esbatohit qu'entenó ua votzassa quan las parets deu clòt e portavan l'auburi d'ua ompra negra :

- Que't demoravi.

Suu canton de la halhassa, un ors de mei de dètz canas de haut que pareishó.

- N'ei pas perdiu possible, ce pensè Larrei, lo Caishali !

En un virat d'uelh lo creat que l'agarrí e que'u tirè deu horat.

- Qu'ès tu qui volèvi véder, ce reprenó.

E que s'emportè Larrei tà hens deus bòscs. Lèu qu'arribèn a un planèr. Aquiu, Larrei que vedó ua esclarida dab cabanas de husta e un ahoalh de joens qui taulejavan gaujosament, com companhs deu dever.

- N'èi pas hèit de mau ad arrés, ce contunhè lo Caishali. Que volèvi just atirar l'atencion deths poblants, deths elegits, mes arrés ne vienón e fin finala que'm soi pensat que'm serviras de messatgèr.

E Larrei qu'estó portaire d'un messatge entaus capulats e encargat de convocar tots los estatjants de la vath. De pertot, aficas que's placardejèn e la rumor que s'expandí.

Tanben, au purmèr dimenge d'octobre, ua procession que s'abranlí de cap tau clòt de Larricq. Quasi tots los Aspés que i èran, e mei Lassala, lo deputat, e Petetin, l'Indian, que caminavan a uns pas.

- B'a passat temps abans que'vs desplaçèssatz, ce'us hasó lo Caishali.

Quan lo monde estón tots arribats, qu'avie lo devís :

- Qu'èi viatjat, qu'èi dat eth torn dera Terra, çò qui vedoi que m'inquièta e qu'avèvi ua tropa de causas a'vs díser. Eths ahars dera ribèra que van lèd. Eth conglaç que hon, granas companhias qu'an començat de rabostoirar seuvas màgers com era d'Amazonia, de pertot era tèrra neuricèra que vad estèrta e desanada e eths òmis que s'apielan dens vilassas anonimas e inespitalèras on s'asfixian e feneishen per s'asirar e s'entertuar. Uei, eths Pirenèus e era nosta vath

d'Aspa qui ns'està tots ath còr, que demoran un deths darrèrs espacis sauvatges e natres. Eth noste biais de víver ancestrau que s'estarà lèu shens parion en un monde mei anar mei individualista e brutàs. Ailàs, riquesa qu'apèra cobedessa e eth noste paradís sus tèrra qu'ei endangerit. Çò qui's passa uei per eras eslanadas non mancarà pas de pujar. Lavetz, per delà eras diferéncias que ve'n prei, que se'n va temps de desbrombar eras pelejas e de v'amassar entà déféner e har valer aqueste tesaor comun...

Entant qui los uns s'espiavan, muts e pensatius, e qui las familhas deus desaparecuts se potonejavan e se gahavan a braçats, plorant de gai de s'arretrobar los poquets, lo Caishali que s'estremè a grans camadas. Puish, a petits drins, per gropets, tots que tornèn gahar lo camin de la vath.